

Література:

1. Макаренко А.С. Колектив и воспитание личности / А.С.Макаренко. – М. : Педагогика, 1972. – 334 с.
2. Про загальну середню освіту : Закон України // Інформаційний збірник МО України. – 1999. – № 15 (серпень). – С.6 – 31.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти т. / Василь Сухомлинський. – Т.2. – К.: Рад. школа, 1976. – 670 с.

Сухомлин В. Ф.*

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

У статті акцентується увага на розвитку творчих здібностей учнів на уроках іноземної мови під час проектної роботи.

У період реформування системи освіти в Україні перед школою стоять важливі завдання, серед яких першочергове – формувати всебічно розвинену особистість, здатну творчо мислити, ініціативно діяти, відчувати себе відповідальним громадянином держави.

Орієнтація на європейський рівень освіти вимагає від сучасного уроку розширення педагогічних горизонтів: використання новітніх форм і методів навчання, інтеграції знань, формування в учнів уміння використовувати знання на практиці, застосовувати їх у подальшому житті.

Ми вважаємо, що саме урок іноземної мови покликаний виховувати творчу особистість, здатну адаптуватися до мінливих умов сучасності. Учитель – це той же вчений, але у своїй особливій лабораторії, де він, всебічно вивчаючи учнів, невпинно творить, щоденно веде пошуки найдосконаліших методів навчання й виховання [2].

Тему розвитку творчої особистості досліджували, зокрема, В. Андреев, Д. Богоявленська, Г. Гарднер, Й. Леванда, А. Лентьев, А. Маслов, С. Сисоева. Інтегрований підхід як умову єдності навчання й виховання висвітлювали відомі вчені Г. Лозанов, М. Скаткін та інші.

Сьогодні перед учителем англійської мови постає нелегке питання, як зробити, щоб урок був цікавим для учнів, розкрив їх творчий потенціал особистості, поставив її в ситуацію самостійного пошуку, сприяв розширенню кругозору. На наш погляд, саме проектна робота – найвдаліший метод розвитку креативності учнів, найбагатша форма залучення до дослідницької, пошукової роботи, чудова можливість спонукати дітей до експерименту, знаходження нових шляхів розв'язання тих чи інших проблем, справжній відпочинок від рутини. Саме тому ми

---

* © Сухомлин В. Ф.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вважаємо цю методику актуальною й перспективною.

«У кожній дитині є сонце, тільки дозвольте йому світити», – стверджував Дейл Карнегі.

Пізнати й навчити дитину – у цій складній справі немає готових рецептів. Ми вважаємо, що насамперед треба зрозуміти дитину як особистість, урахувати її індивідуальні особливості. Творча особистість учителя – необхідна умова успішного навчання учнів, бо саме такий учитель розвиває та зміцнює внутрішній потяг учнів до самовдосконалення, створює умови й атмосферу підтримки та розвитку особистості. Учитель має зробити, щоб урок був радісним та цікавим для учнів, щоб розкрив творчий потенціал особистості, поставив її в ситуацію самостійного пошуку, сприяв розширенню кругозору, забезпечив використання знань з інших предметів, а головне, зробити так, щоб учень сприймав учителя як взірець для досягнення мети та намагався сам усвідомити, що педагог для нього – це, перш за все, старший товариш, який завжди може прийти на допомогу? Цього можна досягти лише за умови, якщо вчитель знайде шляхи найефективнішого досягнення мети навчання, методи та прийоми, які можуть зацікавити учнів, увести їх у творчу атмосферу уроку. Для досягнення успішності навчання та виховання намагаємося поряд із традиційними формами використовувати новітні технології, спрямовані на формування навичок та вмінь, що відповідають сучасному стану науки та техніки. Одним із таких методів, як свідчить досвід учителів іноземних мов, є метод проектів [1].

Проект – це робота, яку виконують протягом певного проміжку часу; вона спрямована на опрацювання конкретної теми й розв'язання проблеми. Розв'язання цієї проблеми краще всього покласти на учнів, а вчителю – виступати в ролі координатора та помічника. Кожен проект потребує інтегрованих знань та вмінь. Проекти можуть бути різними, а саме: пошукові, творчі, інформативні; реальні, надумані; індивідуальні, парні, групові.

Оскільки в учнів, особливо в підлітковому віці, проявляється прагнення до самовираження, можливості відстоювати свої погляди та переконання, різноманітність проектів дає багато можливостей для використання їх у навчанні іноземних мов, може забезпечити необхідні умови для активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності як у співпраці в групі, так і окремого учня.

Цей метод повною мірою може носити проблемний характер, стимулює обмін думками, спонукає до роздумів, а також розвиває творчу особистість учня, створює умови для максимальної реалізації особистісних можливостей, підтримує розвиток у дітей пізнавальних інтересів та здібностей, потреби у творчій самореалізації.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Під час використання цього методу можна спостерігати тісну співпрацю як між учнями, так і між учнями та вчителем.

Результати проектної роботи можна представити в різних формах: зробити інформаційну сторінку для газети, постер, брошуру, звіт про дослідження тощо.

Окремо можна виділити створення презентацій. Хочеться відмітити, що під час роботи над презентацією учень не лише повною мірою використовує творчий потенціал, а й глибоко вивчає тему, над якою працює, займається дослідницькою діяльністю.

Метод проектів ми досить часто використовуємо в 8-11 класах. Спочатку пропонуємо учням проблему, над якою ми маємо працювати. Потім готуємо власну презентацію, у якій ставимо проблемні питання та бажані форми їх розв'язання, але учні можуть і самі обрати їх. Діти, у свою чергу, проводять дослідження, аналізують отримані дані та оформлюють висновки й кінцеві результати у вигляді презентації. Завершальний етап роботи – це захист проектів у класі [4].

Захист проектів можна проводити в різних формах: у вигляді прес-конференції, публікації, круглого столу, сценарію, мультимедійними засобами та ін.

Кожен етап допомагає учням розкритися по-новому, проявити свою творчість, показати себе організатором, знавцем певної сфери дослідження.

Працюючи над темою «Музика» у 8 кл. за підручником О. Карпюк, під час підготовчого етапу діти не просто зазубрюють нові слова до теми, вони роблять це по іншому, цікаво та мимоволі. Учні грають у лото зі слів з теми. Готуються до гри «Угадай мелодію». Слухаючи мелодії, вони характеризують їх виконавців англійською мовою. У міні-групах вони створюють миттєві міні-проекти, будуючи план майбутньої презентації. На цьому етапі в дітей проявляються організаторські здібності, і цей етап є посильним навіть для тих учнів, які слабо володіють англійською мовою.

На робочому етапі учні конкретизують попередню інформацію, додають нові факти із життя й творчості композитора чи виконавця, і вирішують, чим ще можна доповнити даний проєкт. До зібраної інформації про відомі групи та співаків вони додають інформацію про місцевих виконавців. Адже у Велико-олександрівському Будинку культури є свої зірки, яких знають у багатьох містах.

У даному випадку наші учні проявляють свої здібності в галузі журналістики й беруть інтерв'ю в народних улюбленців, але картина була б не повною без представлення власних талантів класу. Діти презентували співочий колектив класу, який виборов перше місце на фестивалі «Таврійська хвиля».

Такі види роботи допомагають однокласникам пізнати один

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

одного й краще співпрацювати в класному колективі. За допомогою уроків з теми «Музика» навіть тих дітей, які раніше не співали, ми можемо зацікавити в подальшому до відкриття своїх талантів. Крім того, проектної роботи повинні мати естетичний вигляд, бути цікаво та гарно оформлені, і тут діти виступають як художники, творці чогось оригінального. У проектній роботі учні проявляють свої здібності до малювання та творчості. Перед презентаційним етапом роботи діти обговорюють у групах способи представлення проектів, бо найбільш цікавий етап – це, звичайно, презентація.

Під час уроку учні збагачуються знаннями, знайомлячись з біографіями та творчістю відомих виконавців, вони, виступючи в ролі менеджерів, пропонують свої варіанти продовження пісенної кар'єри співака. Група учнів розповідає про місцевих аматорів сцени та запрошує їх на один з таких уроків-презентацій, ставлячи їм питання англійською мовою та працюючи перекладачами.

Ансамбль дівчат класу розповів про свою творчість англійською мовою, а потім у зв'язку з наближенням новорічних свят, заспівали пісню «Щедрик» англійською мовою та роздрукували й роздали її слова в класі. Таким чином усі учні долучились до культури країни, мову якої ми вивчаємо. А як було не згадати українські щедрівки. Їх співав увесь клас.

Робота над такою цікавою темою ніколи не дасть низького результату. І вчитель, і діти працюють над темою, відпочиваючи, захоплюючись, насолоджуючись. При цьому вчитель є керуючою силою, він сприяє розвитку позитивних, гарних музичних смаків у дітей. Можна сказати, що така тема наштовхує педагога на думку, що легка музика може бути використана на будь-якому підготовчому етапі, тому що важливу роль відіграє психолого-емоційний настрій дітей, із яким вони приходять на урок і який супроводжує їхнє навчання. Заради реалізації цього завдання ми пропонуємо використовувати музику. Вперше метод використання музики для прискореного та результативного навчання розробив і запропонував болгарський вчений – педагог Г. Лозанов. Він пропонував стимулювати не тільки пам'ять, а й інтереси, інтелектуальну активність, творчий розвиток школяра.

Ще однією важливою стороною всебічного розвитку особистості є спорт. Як усі ми знаємо, «У здоровому тілі – здоровий дух», тому однією із найбільш цікавих є тема «Спорт у моєму житті».

На першому етапі, при вивченні лексики до даної теми ми використовуємо ігрові моменти: відгадати, який вид спорту починається з певної букви; одним – представити вид спорту за допомогою рухів та жестів, а іншим – відгадати цей вид спорту; відгадати відомих спортсменів за деякими фактами із їхніх біографій; побудувати слово із літер, вставити пропущену

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

літеру, дивлячись на малюнок назви вид спорту і скласти з ним речення. На цьому етапі учні створюють свої міні-історії в групах. Вони обирають спортсмена або вид спорту, про який буде йти мова у проектній роботі.

На наступному етапі при збиранні інформації учні користуються джерелами: підручниками, газетами, журналами, беруть інтерв'ю у місцевих спортсменів. При цьому вони можуть виготовляти постери, фото-колажі, схеми проекту.

Діти знаходять багато цікавої інформації з життя відомих спортсменів, спортсменів-земляків, із захопленням розповідають про свої спортивні досягнення та досягнення своїх товаришів, приносячи до школи свої кубки, грамоти та медалі. Така робота допомагає учням знайти свої ідеали в житті, вести здоровий спосіб життя.

Працюючи над проектом, учні проводять невелику дослідницьку роботу з теми, яка їх цікавить. Виконуючи проект, учні часто щось вирізають, зафарбовують, про щось пишуть, шукають інформацію в книжках, спілкуючись з іншими людьми, знаходять ілюстрації – можливо, навіть, роблять аудіо чи відеозаписи. Діти різного рівня мовленнєвого розвитку можуть виконати свій власний проект – великий чи малий, простий чи складний – і зможуть пишатися ним. Наприклад, деякі учні в класі можуть знати мову слабше за інших, але це їм не заважає працювати поруч із своїми друзями по команді, вони вчаться виділяти головну думку, вести пошук потрібної інформації в англійському тексті, аналізувати інформацію, робити узагальнення, висновки, працювати з довідковою літературою, вести дискусію, слухати й чути співбесідника. Відстоюючи свою точку зору, учні освоюють різні соціальні ролі, включаються в мовне середовище при пошуку інформації в Інтернеті та при обговоренні проектів.

Іноземна мова – це не просто навчальний предмет, це – скарбниця іншомовної культури

Кожен учитель іноземної мови прагне до того, щоб учень використовував свої знання в спілкуванні, під час листування та читання різної літератури. Зберегти й розвивати інтерес до вивчення іноземної мови – це мета кожного вчителя.

Маючи певний досвід роботи, ми твердо переконані, що робота на уроці й позакласна робота є складовими єдиного навчально-виховного процесу. Позакласні заходи стимулюють інтерес дітей до предмета. Учні, які не змогли з різних причин реалізувати себе на уроці, мають можливість розкрити свої приховані творчі здібності під час позакласної роботи, оскільки саме тут створюється атмосфера взаєморозуміння, співпраці, довіри, взаємодопомоги. У позакласній роботі учні почуваються вільніше, вони більш розкуті в поведінці й у творчих ідеях. Нестандартні форми проведення позакласної роботи надихають

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

школярів на самовдосконалення: поглиблення здобутих знань, розвиток мовної й мовленнєвої компетенції. Саме тому ми намагаємось залучати до проведення позакласних заходів якнайбільше учнів. Слід відмітити, що проведення позакласних заходів забезпечує створення творчого настрою, відчуття захопленості, незвичайності та святковості [5].

Однією з форм позакласної роботи з іноземної мови є проведення «Тижня англійської мови».

Щоб не перевантажувати дітей, необхідно заздалегідь починати готуватися до позакласного заходу. Діти одержують додаткові індивідуальні завдання: вивчити вірш, пісню, роль в інсценуванні п'єси, складають запитання до вікторин. У кабінеті іноземної мови працює штаб з підготовки до проведення «Тижня англійської мови». У центральному фойє протягом п'яти днів висить програма «Тижня англійської мови». Це можуть бути:

1. Конкурс на краще виконання пісні англійською мовою.
2. Вікторина «У світі загадок».
3. «Подорож до країни знань».
4. Гра «Найрозумніший».
5. Конкурс на кращого знавця вірша англійською мовою.
6. Конкурс на краще інсценування творів, казок.

Прикладів для організації урочної та позакласної роботи можна навести дуже багато, але успіх справи при вивченні англійської мови повною мірою залежить від бажання учня та від уміння вчителя правильно організувати процес навчання, розпізнати індивідуальні особливості учнів та зацікавити їх вивченням іноземної мови.

Проект – це особлива форма навчальної діяльності учнів, що має добре організовану покрокову власну структуру. Під час виконання завдань тренувального та творчого характеру, що пов'язані між собою для формування проекту як кінцевого результату навчальної діяльності, учні досягають справжнього відчуття творчого успіху та самореалізації [3].

Вдала організація проектної роботи допомагає не тільки в стимулюванні емоційного та особистого розвитку учня, а й в забезпеченні учням можливості власними силами створити те, що є особистим та індивідуальним, що повною мірою відображає їх власні ідеї, смаки та інтереси. Діти вчатьса самостійно висловлювати свої почуття, критично аналізувати та оцінювати думки кожного учасника проекту. За допомогою проектної методики учні отримують змогу використати в класі знання загальної ерудиції, якими вони вже володіють, удосконалити вже набуті мовленнєві компетенції та мовні зразки, що презентуються, і водночас розширити знання та закріпити навички з теми, що вивчається.

Під час роботи над проектом діти використовують саме

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

такий мовний матеріал, що є необхідним для успішної реалізації проектної діяльності. Це допомагає нам організувати роботу так, щоб учні невимушено комплексно розвивали мовну, мовленнєву соціокультурну та загальнонавчальні компетенції.

Проектна діяльність допомагає учням самостійно, без допомоги вчителя організувати своє навчання, учитись приймати рішення та відчувати відповідальність за виконану роботу. Учні набувають навичок пошуково-дослідницької та експериментальної роботи, розвивають свій творчий та інтелектуальний потенціал. Як результат, школярі підвищують рівень якості знань та навчальних досягнень не тільки з іноземної мови, а й з інших навчальних дисциплін [6].

При використанні методу проектів учні мають можливість розкритись як творчі, талановиті, неординарні особистості, побороти свої страхи і невпевненість, розвинути потенціал майбутнього науковця і дослідника. На нашу думку, це і є головна мета освітньої діяльності.

Література:

1. Дьоміна О. М. Метод проектів як засіб розвитку творчої особистості та ефективної співпраці учнів і вчителя / О. М. Дьоміна // Англійська мова та література (Осн.). – 2012. – №3. – С. 6-11.
2. Кулик Л. С. Доцільність використання методу проектів на уроках англійської мови / Л. С. Кулик // Таврійський вісник освіти. – 2012. – №3. – С. 182-186.
3. Нехорошева А. В. З досвіду роботи з проектною методики // ИЯШ. – 2002. – № 1. – с. 18-21.
4. Ніколаєва С. Ю. Проектна робота для учнів старшої школи // Іноземні мови. – 2006. – №1. – С. 3-16.
5. Ружин Е. М., Колесник І. Г., Злобина Н. И и др. Внеклассная работа по иностранному языку в школе: Пособие для учителей. – К.: Рад. школа, 1985. – С. 78-98.
6. Скоцька Ю. М. Активізація пізнавальної діяльності учнів засобами проектного навчання / Ю. Скоцька // Іноземні мови в сучасній школі. – 2012. – №6. – С. 14-20.

Ткаченко В. М.*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті автор на основі широкого кола педагогічних видань і праць, долучаючи інформацію з особистого вчительського досвіду, ґрунтовно розкриває процес формування критичного мислення учнів середніх та старших класів загальноосвітньої школи.

Динамічний розвиток світової цивілізації наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, стрімкі зрушення в техніці й технологіях,

---

* © Ткаченко В. М.